

Norske hovedfagsavhandlinger i nordisk språkvitenskap 1906–2006: Noen hovedlinjer, især om fagspråk, flerspråklighet og omsetting

Geirr Wiggen
Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling
Universitetet i Oslo

The place and history of Nordic language studies have varied in the universities of the different Nordic countries. Accordingly, the foci and orientations of that subject have varied too. A crucial factor to that end has been its societal contract, i.e. the tasks and expectations connected to it by the political establishment and society at large, although the scholars' right to exert their academic freedom in their choices of topics and methodologies has been maintained.

This plenary lecture aims at analyzing and synthesizing the last hundred years of Nordic language studies in Norway as reflected in the varying topics of the cand. philol. theses (comparable to modern Anglo-American PhDs) which were the culmination of about seven years of university studies by more than 4000 candidates during that century. The general characteristics of this dissertational history form the backdrop to those fields that are of special interest to the VAKKI symposium, viz. the ones focusing on languages/language use for special purposes, multilingualism (incl. multidialectism) and translation.

It is understandable that such topics may seem particularly relevant to a country like Finland, which has a Nordic as well as a Fenno-Ugric language as its generally official ones, and which has to cope with daily life as well as political challenges of both principled and pragmatic kinds in that connection. But even Norway lives with the tensions of language division, though different ones from Finland, in that there are two different official written language norms within one and the same dominant language community, viz. the Norwegian one, in addition to old indigenous as well as more recent exogenous language minorities. And Finland and Norway share an important context of their linguistic and language political realities in that both countries gained their full political sovereignty as modern states at the beginning of the 20th century.

Moreover, this plenary lecture offers individuals information about concrete dissertations on topics that might be of special interest and indicates where they are to be found.

Nøkkelord: nordistikk, faghistorie, 1900-tallet, avhandlinger, fagspråk, flerspråklighet, omsetting

1 Allmenn bakgrunn

Samme år som Norge skilte lag med Sverige, i 1905, vedtok det norske Stortinget ei ny universitetslov som omorganiserte de allmennvitenskapelige – dvs. de historisk-filosofiske og matematisk-naturvitenskapelige – universitetsstudiene i Norge med det uttalte fagdidaktiske formålet for øye å sikre den høgere skolen i Norge – dvs. middel-skolen og gymnaset – adekvat utdanna lærekrefter (adjunkter og lektorer), samtidig som

den skulle støtte opp under universitetsfaga som forskingsdisipliner (jf. Collett 1999: 91f.). I Norge dreidde det seg om bare ett universitet, det som i den norske hovedstaden (som ennå fram til 1925 het Kristiania) var blitt etablert i 1811 – tre år før Norge blei løsrevet fra den 434 år lange unionen med Danmark – under navnet Det Kongelige Fredriks Universitet, i dag: Universitetet i Oslo.

Studiereforma i 1905 hadde lengst tilbake sitt utgangspunkt i den økonomiske liberaliseringen i vår del av verden som rundt midten av 1800-tallet rista de skandinaviske samfunna ut av en langvarig sosial, demografisk, økonomisk og sosial stillstand. Den politiske bevegelsen som på 1800-tallet representerte folkestyre og i 1884 fikk innført parlamentarisk demokrati i Norge, Venstre, arbeidde således alt fra ca. 1870 for å få etablert statsøkonomi som egen akademisk disiplin. Til da hadde det saksfeltet vært en del av det juridiske fagområdet. Det første jus-uavhengige professoratet i statsøkonomi kom i 1876, skjønt en egen statsøkonomisk eksamen først i 1905, samme år som den omorganiseringa av det allmennvitenskapelige studiefeltet som vi tar utgangspunkt i her, fant sted. Partiet Venstre hadde ønska økonomi også som obligatorisk del av de allmenne forberedende studiene ved universitetet, den såkalte andreeksamenen, men nådde ikke fram med det da den eksamenen blei drøfta i Stortinget i 1903 (jf. Collett 1999: 87f.).

I utdanningssammenheng hadde det nevnte økonomisk-politiske fokuset motivert ei skolereform i Norge i 1860 som sekulariserte allmueskolen ved å sette reell, allmenn lese- og skriveferdighet på pensum i tillegg til realfaglige emner, geografi og historie, altså slike kunnskaper og ferdigheter som kunne sette enhver i stand til å bidra sjølstendig til egen og samfunnets økonomiske forbedring. Sia innføringa av allmenn skoleplikt i 1739 hadde allmueskolen vært en religiøst motivert og innretta institusjon med konfirmasjonen som endepunkt. Først etter 1860 skøyt den allmenne lese- og skriveferdigheta fart i Norge, så også allmenn skriveferdighet kunne sies å være oppnådd på et datidig funksjonelt nivå rundt eller snart etter 1900. Allmenn leseferdighet var i viktige henseender etablert tidligere, men som evne til å lese og forstå ukjent tekst av sekulær art kom også den på plass i full monn først etter 1860. I løpet av 1880-tallet fikk dessuten kvinner adgang til høgere utdanning – til examen artium i 1882, til alle

embetseksamener i 1884 og til lærerseminara i 1890. Både kvinnenens adgang til høgere utdanning og den stadig mer utbredte lese- og skriveferdigheta førte til en markant økning av antall høgere skoler i landet sist på 1800-tallet, fra 29 i 1875 til 83 i 1890. I løpet av tiåret 1886–1895 uteksaminerte universitetet i alt 145 filologiske kandidater og 73 realfaglige. Det høres ikke mye ut i dag, men det er mer enn 50 % av alle kandidater som var blitt uteksaminerte i universitetets tidligere mer enn 70 år. Den økte lærerstanden ved de høgere skolene, fra 1892 organisert som Filologenes og realistenes landsforening, krevde samtidig ei utdanningsreform som kunne bedre yrkeskompetansen deres, bl.a. med innføring av ei yrkesretta praktisk-pedagogisk utdanning. I 1905 blei også slik utdanning lovbestemt, og Det pedagogiske seminar tråtte i virksomhet fra 1907 av. Dets første leder, Otto Anderssen, ville gjerne ha seminaret lagt inn under universitetet med et pedagogikk-professorat knytt til lederstillinga, men universitetet avviste det i første omgang fordi det ikke anerkjente pedagogikk som vitenskapelig disiplin, praktisk orientert og lite teoretisk underbygd som det mente den var. Først etter at Kirke- og undervisningsdepartementet tvang fram ei kopling mellom universitetet og Det pedagogiske seminar i 1908 ved å tilsette en filosofiprofessor (Anathon Aall) med plikt til å undervise i pedagogisk psykologi for studentene ved Det pedagogiske seminar, og med det gav det et visst vitenskapelig grunnlag, fikk seminarlederen Anderssen professortittel og (i 1909), men han fikk ikke sitt professorat knytt til universitetet før i 1918 (se Collett 1999: 90f.; Ording & Boyesen 1968: 73; Wiggen 2005). Praktisk-pedagogisk utdanning som universitetetsvirksomhet fikk altså en trang fødsel, trass i at 1905-lova som helhet var fagdidaktisk motivert, og fagfeltet har like til vår tid lidd under mangelen på allmenn akademisk anerkjennelse.

Den umiddelbare impulsen til omorganisering av de allmennvitenskapelige universitetsstudiene i 1905 kom med ei gymnasreform i 1896, som – igjen med partiet Venstre i førersetet og i tillegg til å gjøre gymnaset til en fellesskole for gutter og jenter – marginaliserte latinens tidligere så sterke stilling i den høgere skolen til fordel for realfag, norsk, historie og moderne fremmedspråk som nye hovedfag. Slik skulle avstanden mellom folkeskolen, som den tidligere almueskolen kom til å hete fra 1889 av, og den universitetsforberedende høgere skolen minskes, og begge skoleslag moderniseres, dvs. bringes bedre i samsvar med det som de politiske styresmaktene i

samtida ansåg som ei forutsetning for framgang på viktige politiske områder, både det allment økonomiske og det ideologisk nasjonsbyggende.

2 Studiemodellen

Den nye studieordninga av 1905 blei organisert som forberedende studier i henholdsvis filosofiske emner og latin, hvert av ett semesters (et halvt års) varighet, dernest for filologene tre, for realistene fire lågere grads fagstudier – såkalte bifag – som for filologene krevde tre semesters (halvannet års) studium hver, for realistene noe kortere tid, og – til slutt – mulighet til et toårig hovedfagsstudium i forlengelsen av ett av de lågere grads bifag, dersom den aktuelle bifagseksamenen var god nok. I hovedfagsstudiet inngikk et større, sjølstendig forskingsarbeid som skulle munne ut i ei avhandling. Enten etter endte bifagsstudier, som ordinært tok fem og et halvt år for filologene, noe mindre for realistene, og gav studentene såkalt lågere grads embetseksamen (graden *cand.mag.: candidata/-us magisterii*), eller etter endt hovedfagsstudium på toppen av den, som ordinært innebar sju og et halvt års fagstudier for filologene, noe kortere for realistene, og førte fram til såkalt høgere grads embetseksamen (*cand.philol./real.: cantidata/-us philologiae/realium*), kunne kandidatene fra 1907 av supplere fagutdanninga si med et halvt års praktisk-pedagogisk studium ved Det pedagogiske seminar. Da først kunne de søke og eventuelt tilsettes i undervisningsstillinger i den høgere skolen som henholdsvis adjunkt (som *cand.mag.*) og lektor (som *cand.philol./real.*).

Denne studiemodellen har vært opprettholdt til nylig med enkelte organisatoriske og mindre gjennomgripende endringer i forberedende og lågere grads studier på 1950-, 1970- og 1980/1990-tallet. Fra høsten 2003 av er imidlertid ei helt ny studieordning gjennomført til erstatning av denne nesten hundre år gamle studiemodellen: De lågere grads studiene er nå, i Bologna-avtalens ånd, redusert til i alt tre års studier, idet også det meste av de forberedende studiene er bortfalt, og fagstudiene er redusert til to fag av ulikt omfang, ett av et års og ett av noe mindre enn halvannet års varighet, før studentene oppnår en bachelor-grad og eventuelt kan bygge et to- eller, i enkelte tilfeller, et halvannetårig mastergradsstudium på toppen av det større fagstudiet på lågere grads nivå. De avhandlingene som nå skrives av mastergradsstudenter, trenger i og for seg

ikke være mindre krevende eller omfangsrike enn de gamle hovedfagsavhandlingene, men de skrives av studenter som har betydelig kortere og faglig smalere forstudier fra lågere grads nivå. Det skal bli interessant å se hvordan mastergradsavhandlingene eventuelt vil ta merke av det siste. De første studentene i den nye, nåværende studiegangen kommer til sine mastergradsstudier fra våren 2007 av.

3 Hovedfagsavhandlingene

Hovedfagsavhandlingene i det hundreårgamle studieforløpet sia 1905 har utgjort en betydelig del av norsk universitetsforskning. I nordistikkfaget har de fleste et omfang på 100–200 sider, men flere er større enn mindre enn som så. De kan etter sitt omfang og si forankring i et langvarig studieprogram (se ovafor) med stor rimelighet ekvivaleres med tyske doktorgradsavhandlinger og, til dels, med dagens doktorgradsavhandling i enkelte fag ved nordiske universitet, slik de i seinere år er blitt reduserte til å likne mer på angloamerikanske PhD-avhandling. Tradisjonelle norske dr.philos.-avhandling kan likeledes med samme grad av rimelighet ekvivaleres med f.eks. tyske Habilitationsavhandling. Gode hovedfagsavhandling etter den norske 1905-ordninga leses og vises til i aktuell forskning den dag i dag, og de som ikke av personvern hensyn er klausulerte (og dermed krever lånetillatelse fra forfatteren), er i regelen direkte tilgjengelige ved universitetsbiblioteka.

Et alternativ til det studieforløpet med hovedfagsfordjupning som er skildra her, var inntil 2003 det såkalte magistergradsstudiet. Det avsatte noe mindre tid til bifaga/støttefaga til fordel for tilsvarende mer tid til fordjupning i ett emne og hadde ei magistergradsavhandling som slutt punkt. Svært få har valgt det alternativet i nordisk språkvitenskap, og jeg vil ikke gå mer inn på magistergradsavhandlingene enn å nevne noen få der de bidrar til et generelt poeng.

I faget nordisk språk og litteratur blei de første hovedfagsavhandlingene framlagt høsten 1906 ved Universitetet i Kristiania (Oslo; UiO), ved Universitetet i Bergen (UiB) i 1953, ved Universitetet i Trondheim (UiTrh; nå: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU) i 1970 og ved Universitetet i Tromsø (UiTø) i 1974, fra 1998

dessuten ved Høgskolen i Agder (HiA; fra 1. september 2007: Universitetet i Agder, Kristiansand; 1995–1997 i samarbeid med Universitetet i Oslo). Universitetet i Stavanger har ikke hatt høyere studier i nordisk språk og litteratur.

Det dreier seg i alt om ca. 4000 norske hovedfagsavhandlinger i nordisk språk- og litteraturvitenskap, fra slutten av 1960-tallet likevel langt flere med litteraturvitenskapelige enn med språkvitenskapelige emner. De språkvitenskapelige teller ved utgang av 2006 til sammen noe over 1500, skjønt tallet kan diskuteres ettersom et mindre antall avhandlinger er enten språk- og litteraturovergrepene eller tematiserer skolefaglige aspekt som ikke direkte eller primært gjelder det språk- eller litteraturfaglige innholdet (f.eks. evalueringsformer). Opplysningene i denne forelesninga bygger på et fullstendig oversyn over dem t.o.m. 2006. Det er en database som jeg sjøl, med tanke på videre faghistoriske studier, har etablert på grunnlag av de respektive nordistikkfaglige instituttas avhandlingsopplysninger, kontrollert mot opplysningene i de originale eksamensprotokollene ved alle de aktuelle universiteta og ved Høgskolen i Agder, likens mot universitets- og høyskolebibliotekas tilsvarende opplysninger (BIBSYS). Denne kjeldetrianguleringa har vist seg å være vel motivert, for hver kilde har feil og mangler.

Siste anledning til å avlegge hovedfagseksamen etter gammel ordning er våren 2007. Det kan altså ennå leveres noen nye hovedfagsavhandlinger om emner som har med fagspråk, omsetting og flerspråklighet å gjøre, som jeg ikke har kunnet registrere til nå. Mange kan det likevel ikke dreie seg om.

4 Noen allmenne hovedutviklingslinjer

Før vi går nærmere inn på avhandlinger med fagspråks-, omsettings- og flerspråklighetstematikk, skal jeg skissere noen allmenne utviklingsdrag ved avhandlingene gjennom det hundreåret de er blitt til i.

Omfang

Først noe om produksjonsomfanget: Ikke svært mange tok hovedfagseksamen i nordisk språk og litteratur før studenteksplosjonen fra slutten av 1960-tallet av. Det henger naturligvis sammen med at bare en beskjeden andel av folket utdanna seg akademisk i det hele tatt tidligere, liksom eksamensomfanget i alle år, også seinere, fluktuerer med de varierende fødselskulla. Det er ikke annerledes enn i andre universitetsfag, som ofte hadde enda færre kandidater å vise til. Ved Det kongelige Fredriks Universitet blei det årlig levert én-åtte nordistikk-avhandlinger pr år fra starten av (1906) t.o.m. 1928, flere av de åra bare to-tre. Under ti avhandlinger blei det levert også i 1933, 1936, 1945, 1956, 1958 og 1959. Nazistyresmaktene holdt universitetet stengt i 1944 og vårsemesteret 1945. Etter et produksjonsomfang på mellom ti og tjue pr år gjennom det meste av 1930-tallet og enda noen flere de første krigsåra, med en topp på 26 i 1940, viste det oppdemma eksamensbehovet etter krigen seg i to-tre store kull 1946–1948 med 35, 33 respektive 24 avhandlinger hvert av de åra, før omfanget igjen stabiliserte seg på ti-tjue avhandlinger pr år ved Oslo-universitetet, med unntak av de enda fåtalligere åra på 1950-tallet som allerede er nevnt, helt fram mot midten av 1960-tallet. I 1964 krøyp antallet opp i 25 og de tre følgende åra 32–34, før det 1968–1970 steig fra 42 til 52 pr år. Gjennom hele 1970-tallet var nordistikk-studiet Det historisk-filosofiske fakultetets student-tallrikeste ved sida av historie-studiet, og da blei det levert over 60 til nærpå 100 hovedfagsavhandlinger hvert år, med topper i 1972 og 1979 på 97 respektive 91 avhandlinger. På 1980-tallet avtok antallet hovedfagsavhandlinger pr år igjen fra 75 i 1980 til henholdsvis 14 og 16 i 1987 og 1988, og antallet blei liggende lågt deretter med en svak økning fra 20 til 32 i perioden 1989–1994 før avhandlingstallet nådde en ny topp med noe over 50 hvert av åra 1995–1998. I 1999 gikk antallet nok en gang ned igjen, til 44, og det har de siste åra innafor den gamle studiemodellen (2000–2003) ligget nokså stabilt på 32-36 pr år, før utfasinga av hovedfagsordninga parallelt med innføringa av mastergradsavhandlinger etter Bologna-modellen har ført til en nedgang i antall hovedfagsavhandlinger med henholdsvis 23, 17 og 8 i 2004–2006, mens et voksende antall mastergradsavhandlinger er kommet til de samme åra med 5, 17 respektive 31.

Ved de andre universiteta finner vi ei tilsvarende utvikling av det årlige avhandlingsantallet: I Bergen låg årsproduksjonen normalt på to-seks de første tretten åra (1953–1965), skjønt i 1956 og 1958 ingen, før den steig fra ti til 23 i 1966–1971 og blei liggende mellom 25 og 48 i perioden 1972–1982, med toppår i 1976 og 1977, da henholdsvis 48 og 46 avhandlinger blei levert. Etter tjue avhandlinger i 1983 og 1984 falt det årlige antallet til 8–12 i 1985–1990, blei liggende lågt på 13–16 de første åra deretter, før barna av det etterkrigskullet som hadde ført til så mange nordistikkavhandlinger på 1970-tallet, gav en ny topp av avhandlinger i 1993–1999 på 25–30 pr år, 20–24 de to følgende åra, før antallet falt markert ned mot og tilmed under ti avhandlinger pr år fra 2003 av, enda også de nye mastergradsavhandlingene har vært svært få ved UiB i 2004 og 2005. I 2006 var imidlertid fjorten av i alt seksten nordistikkavhandlinger ved UiB mastergradsavhandlinger.

I Trondheim var det også få avhandlinger de første åra universitetet der tilbød nordistikkfaglige hovedfagseksamener (1970–1973), med bare to-seks leverte avhandlinger hvert av de åra. Men så viste 1970-tallets stor årskull seg også der med 14/15–27 avhandlinger årlig i 1974–1980, deretter synkende fra sytten-atten til tolv i 1981–1986, før det i perioden 1987–1994 blei levert bare to-sju avhandlinger pr år. Den andre perioden med relativt omfattende årskull viste seg likevel i Trondheim òg, relativt sett tilmed sterkere enn i Oslo og Bergen, ved at det blei levert like mange avhandlinger årlig i perioden 1995–2000 som på det studentrikeste 1970-tallet, noen av de åra tilmed flere enn da, d.e. 18–32 hvert av de åra. Først i 2001–2003 gikk det årlige antallet ned til 14–18, før det etter nyordninga er sunket til henholdsvis ti, seks og tre i 2004–2006, og det uten videre tillegg av nye mastergradsavhandlinger de første åra (ingen i 2004 og bare fire i 2005, men ti i 2006).

Tromsø-universitetet skiller seg fra de sørligere fagmiljøa for nordistikk ved å mangle den årskullsfluktasjonen som vi har kunnet notere oss der. Etter to avhandlinger det første året i 1974 var det i tre år ingen leverte avhandlinger, men fra 1978 av én til ni årlige avhandlinger helt fram til i dag.

Høgskolen i Agder har tilbudt hovedfagseksamen i nordisk språk og litteratur i så få år, bare fra 1998 av, at det gir lite mening i å se nærmere på årsvariasjonen der. Det er levert +/- fem avhandlinger pr år der, varierende fra to til ti som ytterpunkt.

Oppsummert finner vi en stabil, men relativt fåtallig avhandlingsproduksjon hvert år fra 1906 til slutten av 1960-tallet, med en merkbar, skjønt ikke dramatisk økning etter midten av 1930-tallet og inn i krigsåra på 1940-tallet. Den er i overensstemmelse med de større fødselskulla ved begynnelsen av 1900-tallet. Det er den generasjonens barnekull, født under eller umiddelbart etter den andre verdenskrigen som kommer til universiteta og, ikke minst, til nordistikk-fagets høyere nivå i store flokker sist på 1960-tallet og gjennom 1970-åra; og det er dette etterkrigskullet barn som danner en tredje nordistikkfaglig kulminasjon noen år fra midten av 1990-tallet av.

1930-tallskulminasjonen finner si forklaring i stor grad i to forhold: den naturlige årskullsvariasjonen og begeistringa over det nasjonale sjølstendet etter 1905. Denne generasjonen etter 1905 kom til å prege nasjonale som regionale og lokale agendaer i Norge, også i utdanningsinstitusjonene, til opp mot 1970.

I Norge bidrog naziokkupasjonen 1940–1945 dessuten til å opprettholde ei nasjonsbyggingsinnstilling i stor grad også i den neste generasjonen, den som nå nærmer seg pensjonsalderen, så den kom til å sette sitt merke på læringsinnhold og fagorientering, ikke minst i nordistikken, i lengre tid enn den ellers trulig ville ha gjort. Den store 1960- og 1970-tallskulminasjonen av studenter kan ikke på langt nær i samme grad forklares med henvisning til den naturlige årskullsvariasjonen som tilfellet er med 1930- og 1940-tallskulminasjonen, enda den opplagt spiller ei viss rolle. For de store 1960- og 1970-tallskulla betyr det mye at langt flere i dem hadde fortsatt skolegangen etter den obligatoriske folkeskolegangen og tatt examen artium, dessuten at flere års sosialdemokratisk politikk hadde gjort det mulig for dem å studere uten å komme fra bemidla familier: I 1900 gikk 1 % av årskullet i den høyere skolen, i 1930 3 %, i 1960 18 %, på 1980-tallet om lag 50 %; og ved Universitetet i Oslo økte studenttallet fra ca. 5000 i 1955 og ca. 9000 i 1960 til ca. 30 000 i 1970 (samtidig som flere titalls tusen også studerte ved andre universitet og regionale høgskoler da) og ca. 40 000 i 1980 og

frametter (Rekdal 2006: 31). For denne etterkrigsgenerasjonen avspeiles tydelig en opprettholdt norsk-nasjonal interesseorientering i avhandlingstematikken i nordistikkfaglig sammenheng, som nevnt. Den er imidlertid ikke bare eller først og fremst båret oppe av en ideologisk nasjonalisme – som i Norge vel å merke har vært prega av ei hovedsakelig demokratisk, ikke høgreradikal orientering – men mer av at mange av de aktuelle studentene kom til Akademia fra alle geografiske og sosiale deler av landet og samfunnet og valgte å fordype seg i den språklige eller litterære tradisjonen de sjøl var bærere av gjennom sin herkomst.

1990-tallskulminasjonen er ikke like omfattende som 1970-tallskulminasjonen. Bare ved NTNU i Trondheim blei det enkelte år på 1990-tallet levert like mange nordistikkavhandlinger som på 1970-tallet, eller flere, ved de andre universiteta færre. Når vi ser det i perspektiv mot den doblinga av studenttallet som fant sted nasjonalt på 1990-tallet (Myking 2006: 6), er det mest slående ved den nordistikkfaglige avhandlingskulminasjonen på 1990-tallet at den relative interessa for nordistikkfaglige emner likevel var blitt betydelig redusert i de aktuelle studentkulla i forhold til tidligere på 1900-tallet. Det gjelder for øvrig interessa for tradisjonelle språkfag generelt, som kom til å vike for det vi noe upresist kan kalle identitetsproblematiserende fag med internasjonalt utblikk, som sosialantropologi og religionsvitenskap.

Tematikk

I det språkvitenskapelige viser de tidligere generasjonenes særpreg seg ikke minst i dialektologiske og onomastiske studier av lokale talemål og navneskikker, slik de er blitt tradert gjennom hundreåra til nåtida, altså med ankerfeste i norrønt språk, dessuten studier av middelalderteksters fonologiske reflekser, morfologi, ortografi og paleografi, ikke sjelden med særlig blikk for eventuelt norsk-nasjonale eller lokale særmerker, slik en også i litterært-stilistiske språkstudier helt opp til 1960-tallet finner ikke få avhandlinger som har norskheter i eldre danskspråklig felleslitteratur som tematisk fokus. Slike studier bidrog alle til den norske nordistikkens nasjonsbyggende karakter. De dominerte fram til ca. 1970 og blei skrevet i et betydelig antall enda inn på 1980-tallet, men er deretter blitt færre, enda de fortsatt forekommer.

De tradisjonelle dialektologiske avhandlingene, som i Norge og ellers i Norden lenge forblei junggrammatiske i sitt metodologiske fundament, fikk fra 1970-tallet av konkurranse av internasjonalt orienterte sosiolingvistiske talemålstema, især sosio-dialektologiske og andre synkront variasjonelle studier av språkbruk (*parole* framfor *langue*) og språkbrukskontekster (kjønn, sosial klasse, undervisnings- og lærings-sammenhenger, noe mer sporadisk også yrkessammenhenger og, i nyere tid, i noen grad etnisitet, i mindre grad også religion/livssyn). Samtidig etablerte først dansk språkbruks-analyse og deretter (fra ca. 1980 av) internasjonal pragmatikk og tekstgrammatikk seg i Norge og førte til økt interesse for ulike former for språkbruksanalyse med tilknytning til sosiale maktinstitusjoner (medier, politiske arenaer, reklame o.a.).

Onomastikken blei også gradvis mer merka av sosio-onomastiske tilnærminger. Navne-kunnskap synes ellers å være av de avhandlingstemaene det har vært mest stabil interesse for gjennom den hundreårige hovedfagshistoria i nordisk språkvitenskap i Norge. Leksikografiske studier er ofte knytt til det dialektologiske, og termstudier har det også vært nokså stabil interesse for i alle år, men likevel i et betydelig beskjednere omfang enn dialektologiske studier for øvrig og onomastikk. Det kan ellers slå en som merkelig at en i det språkpolitisk turbulente Norge ikke finner flere avhandlinger med nyere språkhistoriske tema enn det en gjør. De er der, for all del, særlig fram til midten av 1950-tallet og, nærmest med gjennfødt interesse, i perioden ca. 1975–1990; men de er ikke veldig mange. Reine grammatikkstudier er også få, men er – i motsetning til de nyenyere språkhistoriske – blitt en del flere under den norske nordistikkens orientering mot og import av allmenningvistiske teorier og arbeidsmåter fra slutten av 1960-tallet av, som imidlertid brøyt opp den nære forbindelsen mellom skolen og Akademia på det grammatikkfaglige området. Ny interesse for grammatikk har derimot vist seg i kontrastive studier av norsk og ett eller flere andre språk i Norge fra 1970-tallet av, snart etter enda mer i et større antall andrespråksstudier, som først og fremst er kommet i kjølvannet av innvandringa fra andre språksamfunn til Norge, i mindre grad med tilknytning til de endogene språkminoritetene i landet (samisk og finsk/kvensk).

Trass i ei opprettholdt norsk-nasjonal orientering i etterkrigsgenerasjonen av nordister er det likevel representanter for denne generasjonen som først tok opp nye avhandlings-

tema som både litterært og språklig tar inn over seg den sosiale og individuelle identitetsproblematikken som har fulgt med den siste generasjonens globale migrasjoner, i Norge som innvandring sia 1960-tallet, skjønt merkbart i stadig fleres hverdagsliv for alvor fra slutten av 1970-tallet. Først med etterkrigsgenerasjonens barn er imidlertid ei slik fagorientering blitt dominerende, slik at tradisjonelle norsk-nasjonale tema langt på veg har mista sin dominans i nordistikkavhandlingene, ja, i noen deler er blitt ganske marginaliserte.

I denne sammenhengen har det opplagt betydd mye at kvinneandelen av nordistikk-kandidatene kom til å øke jamt fra midten av 1960-tallet av. Denne økninga av andelen kvinner blant avhandlingsskriverne var i mange år likevel ikke større enn den samtidige økninga også av mannlige studenter. Først mot midten av 1970-tallet kom kvinnene til å bli tilnærma like mange som mennene. Deretter kom de imidlertid fort til å bli flere enn dem, fra 1980 i radikalt økende grad, så nordistikkfaget i Norge i dag må sies å være et sterkt feminisert studium. Det har satt merke også i hovedfagsavhandlingenes tema, der kvinnespesifikke erfaringer straks kom på dagsordenen, ganske særlig i litteraturfaglige sammenhenger, men også i språkfaglige, og i begge delene av nordistikken på den måten at temaer med sterkere direkte tilknytning til aktuell livspraksis har vunnet fram.

Psykologiprofessoren Hanne Haavind (1984: 185) har skrevet om kvinnelige psykologer at ”kvinnelige psykologers interesse for forskning [blir] mest fruktbart utnyttet når den er kombinert med et sterkt praktisk engasjement i et tematisk område”. Det er en påstand som fortjener å bli undersøkt på ei rekke fagområder, og jeg utelukker ikke at den kan ha noe for seg også i nordistikkfaglig sammenheng. Det er i hovedsak kvinnelige kandidater som i fagets språklige del har tematisert kontrastive språkforhold og norsk som andrespråk for innvandrere, likens fagdidaktiske tema – som, i motsetning til nordistikkfaglige tema for øvrig, er dominerende språklige (ikke litterære). De har vokst til å bli et betydelig, eksplisitt tematisert nordistikkfaglig område etter at beskjeftigelsen med nordiskspråklige tema ved universiteta mista sin metodologiske fellesarena med skolefagforvalterne i løpet av 1960-tallet til fordel for en skole- og annen bruksfremmed allmennlingvistisk orientering, men framfor alt etter 1980. Det er likens kvinner som i første rekke har tatt opp tema med tilknytning til barns språkutvikling og språkbruk, til

språkpatologiske forhold (afasi, Downs syndrom o.a.) og til ei rekke yrkesrelevante bruksområder. Også der kvinner og menn beskjeftiger seg med samme eller beslekta språkvitenskapelige tema i sine avhandlinger, er det mitt inntrykk – etter å ha arbeidd ei stund, og i perioder nokså intenst, med å få overblikk over de drygt 4000 norske nordistikkfaglige hovedfagsavhandlingene – at kvinnene i langt større grad enn mennene gjør det med langt tydeligere og sterkere tilknytning til aktuelle praksisfelt. Naturligvis fins det nok av individuelle unntak fra ei slik sammenfatning. Det svekker likevel ikke det allmenne inntrykket mitt.

La oss nå se nærmere på innslaget i de aktuelle hovedfagsavhandlingene av VAKKI-symposiets særlige interessefelt.

5 Fagspråklige tema

Fagspråk-begrepet kan forstås ulikt snevert eller vidt. Det kan avgrensnes ganske snevert om en knytter det til det engelske begrepet «language for special purposes» og fokuserer på slike innslag i yrkesspesifikk språkbruk som skiller seg fra den allmennspråklige ko- og konteksten de i regelen inngår i. Terminologiske og andre leksikalske studier kan lettere finne sin plass innafor et slikt fagspråk-begrep enn studier av allmennspråklige særegenheter i fonologi, grammatikk – enten det gjelder morfologi eller syntaks – og tekstlingvistikk i bestemte yrkes- eller fagutøvingssammenhenger. Mens en i den sistnevnte typen fagspråklige studier kan ha avgrensingsproblem overfor allmenne språkbruksstudier, kan en i den førstnevnte stå overfor avgrensingsproblem i forhold til ordgeografiske studier i "Sprache und Sache"-tradisjonen, som i Norge og Norden er blitt utført i nær tilknytning til tradisjonell dialektologi. I framstillinga mi her av innslaget av fagspråklige tema i norske hovedfagsavhandlinger i nordisk språkvitenskap de siste hundre åra, velger jeg å opprettholde en vid fagspråk-definisjon. Så får heller de som er interesserte i mer enn hovedlinjene i så måte, velge ut slike avhandlinger eller avhandlingstyper for videre sjølstudium som angår dem spesielt, så snart den komplette avhandlingskatalogen foreligger (Wiggen u.a.).

Av de drygt 1500 språkvitenskapelige avhandlingene dreier i alt 141 seg om fagspråklige aspekt i vid forstand, altså ca. 9,5 %. Akkurat på det omfangsnivået befinner fagspråk-avhandlingene seg ved UiO og HiA, mens UiB har et noe større omfang (13,5 %) og UiTrh/NTNU et noe mindre (7 %). UiTø skiller seg ut ved å ha bare éi fagspråk-avhandling – om bruk av flyteknisk terminologi i læremidler for den videregående skolen – av i alt 98 språkvitenskapelige.

De eldre fagspråk-avhandlingene inngår nesten uten unntak i det allmenne nordistikkfaglige bidraget til nasjonsbygging som er beskrevet ovafor. Fram til 1970 er de i alt atten, sytten av dem levert ved UiO, den tidligste i 1918. De dreier seg – med unntak bare av den attende, levert ved UiB i 1967, den første fagspråklige der – om spesielle ord og nemninger i samband med tradisjonell yrkes- og fagutøving knytt til bestemte næringer, i all hovedsak primærnæringer, i bestemte lokalsamfunn eller deler av landet: slakting, ølbrygging, tømmerdrift, sledekonstruksjon, husbygging og annet arbeidsliv i land- og jordbrukssammenheng, terminologi knytt til båter og båtbygging, fiske, fiskebruk og kvalfangst, til vind og vær og andre meteorologiske forhold langs kysten, dessuten til eldre naturvitenskapelige framstillinger med relevans for slikt liv.

I ei særstilling innafor nasjonsbyggingsparadigmet står et knippe avhandlinger om gammalt lov-/rettsspråk, slik det foreligger i middelalderlige handskrifter, originalt og i avskrifter og omsettinger til nyere tid. De aller fleste av dem er imidlertid ikke primært opptatt av det spesifikt fagspråklige, men i det de gamle handskriftene kan fortelle om norrønt språk og om indre språkhistorisk utvikling i høg- og seinmellomalderen mer allment. Likevel gir de også kunnskap om datidige lov- og rettsspråklige praksiser. Før 1970 er de ikke flere enn fire (1923, 1943, 1948 og 1964), alle fra UiO, som også har frambrakt noen flere i samme sjanger seinere (1979, 1995, 1996). NTNU har også et par nyere avhandlinger (1996, 1998) av det slaget, UiTø og HiA ingen. Det er ved UiB de dominerer, og det er slike fagspråk-avhandlinger, om de kan kalles det, som bringer det vestnorske universitetet opp i en høgere prosentandel fagspråkavhandlinger enn de andre norske, enda de der alle – elleve i alt – er skrevet etter 1970 (1971, 1973, 1974, 1977, 1979, 1981, 1982, 1987), da fagspråksinteressa ellers tok ei vending til det synkrone. Synkront orientert er da også UiBs tolvte og hittil siste nordistikkavhandling

om lovspråk (1996), ei generell framstilling av nynorsk som lovspråk. Ved UiO belyser ei avhandling samme tema allerede i 1976, og der tar flere hovedfagsavhandlinger opp retts-/lovspråk i synkront eller nyere historisk-komparativt perspektiv etter 1970, i regelen med pragmatikk-faglig fokus på allmenn forståelighet og språklige forutsetninger for den enkeltes rettssikkerhet (1979, 1981, 1991).

Retts-/lovspråkstudiene med fokus på nynorskbruk lar seg også innpasse i nasjonsbyggingsparadigmet, liksom spredte avhandlinger etter 1970 med tilknytning til denslags tradisjonsfag som vi har sett preger fagspråk-avhandlingene før 1970, gjør det ved både UiO (kokebokspråk og ordgeografisk om flatbrødbaking i 1975), UiB (bøkkerterminologi respektive fiskerifaglig ordbruk, begge i 1976) og UiTrh (båtbyggingsterminologi, fiske- og sjøbruksnemninger, vevterminologi og strikke-terminologi i henholdsvis 1975, 1981, 1983 og 1987). I disse nyeste tradisjonsfagspråklige studiene ser vi for øvrig at kvinnenens tradisjonelle livsverden setter avtrykk også på slike avhandlinger idet kvinnene etablerer seg for alvor på de høyere studienivåa i nordstikken.

Ellers er skiftet henimot et samtidsspråklig engasjement uten tradisjonstilknytning, også i fagspråkstudiene, markert fra 1970-tallet av. Dette engasjementet er i merkbart grad ideologikritisk og bruksretta til fordel for det vi noe upresist kan kalle "folk flest". Disse hovedfagsavhandlingene belyser til sammen alle slags aspekt (fonologiske, morfologiske, syntaktiske, leksikalske/terminologiske, tekstgrammatiske, retoriske, pragmatiske) av språkbruken til individuelle så vel som institusjonelle maktutøvere i de sammenhengene der de utøver sin innflytelse språklig i kraft av sine fag og profesjons-/yrkesposisjoner.

I tilknytning til det som alt er sagt om lov-/rettsspråkbruk, gjelder det ni avhandlinger om profesjonelle informasjonsmedarbeideres språkbruk i offentlig informasjon som vender seg til allmennheten, alle levert ved UiO (1978–1980, 1990 og 1997–1998). I bare ett tilfelle gjelder disse studiene offentlig informasjon fra næringslivsbedrifter, ellers bare fra styresmaktene (om statsbudsjettene, antirøykekampanjer, voksenopplærings-

tilbud, arbeidsmiljølover, forsikringsjus, hovedsakelig med fokus på lesbarhet og populariseringsaspekt).

Nært beslekta er avhandlingene om reklamefaglig språkbruk (UiTrh 1973; UiB 1974, 1980, 1982, 1990; UiO 1976, 1999, 2001), særlig språkbruk i reklame som vender seg spesifikt mot kvinner, men òg generelt leksikalsk og yrkesspesifikt om næringslivsreklame fra tekniske bedrifter i Norge 1906–77.

Fra disse saksområda er vegen ikke lang til de mange studiene fra ca. 1975 av ulike typer journalistikkfaglig språkbruk. De kom i en viss forstand enda tidligere ved UiB, de fem første der (i 1967, 1968 og 1972) likevel med allment språkstrukturelt fokus (syntaks), men fra midten av 1970-tallet i stadig større antall både der og ved UiO med primært journalistikkfaglig fokus. Noen slike avhandlinger (UiO 1975, 1977, 1979, 1982, 1987, 1990, 1996; UiB 1978, 1979, 1986, 1990, 1993, 1996) avgrensar seg til språkbrukskarakteristika i visse medier (avis, blad, radio, fjernsyn eller bestemte avis-typer og avisers internettutgaver, radio- og fjernsynsprogram), sjangre (sportsreportasjer – tilmed éi avhandling (UiO 1979) som jamfører slike i Danmark, Norge og Sverige – lederartikler, portrettintervju o.a.) og tekstdeler (f.eks. overskrifter). Andre avhandlinger (UiB 1978, 1980, UiO 1980, 1981, 1987, 1988, 1995, 1998, 1993; UiTrh 1988, 2000; HiA 2002) har nærmere bestemte språklige/språkvitenskapelige fokus i slike sammenhenger: fagspesifikke ord i nyhetsjournalistikk, metodikk i forståingsanalyser i slike og liknende sammenhenger, fortellertekniske, kommunikasjonsteoretiske, paralingvistiske, retoriske og sosiolingvistiske aspekt (f.eks. kvinnelige vs. mannlige journalisters språkbruk i bestemte sjangre), språkpolitiske normvalg, konvensjonalisering, diskursanalytiske og medieteknologiske føringer for språkbruken (f.eks. i fjernsynsteksting, avisers internettredigering og koherens i fragmenterte medietekster). UiB utmerker seg med en del avhandlinger som fokuserer spesielt på nynorskens plass i det journalistikkfaglige feltet og knytter dermed også denne tematikken til nordistikkens tradisjonelle nasjonsbyggende funksjonsaspekt helt opp mot vår tid. Men også ved UiO er det levert ei avhandling om språkpolitiske holdninger hos journalister (2000), og ei som undersøker slike holdninger og praksiser landsvidt, er under ferdigstilling i øyeblikket (2007).

Ganske mange nyere hovedfagsavhandlinger gjelder akademikerspråkbruk med stort allment nedslagsfelt i det norske samfunnet, framfor alt samfunnsvitenskapenes språkbruk generelt (UiB 1977) og pedagogikkfaglig språkbruk spesielt, i alt tretten avhandlinger som belyser fagdidaktisk tilrettelagt språkbruk i lærebøker/-midler, framfor alt i faga historie/samfunnsfag, kristendomskunnskap, ulike språkfag for primær- og andre-språklige og informasjons- og kommunikasjonsteknologi (UiO 1975, 1977, 1978, 1980, 1983, 1984, 1986, 1991, 1996, 1997, 1998, 1999), tre som belyser pedagogikkfaglig språkbruk i læreplaner (UiO 1995; UiB 1999, 2002) og éi som gjelder det samme i evalueringer av læringstester (UiO 1996). I noen nyere avhandlinger fra UiB blir psykiatriens spesifikke språkbruk diskursanalytisk belyst og problematisert i spenningsfeltet mellom fagspråk og maktspråk (2002), liksom legers språkbruksstrategier i pasientsamtaler (2003) og termdanningsstrategien i fagområdet organisasjonspsykologi (2002). Tidligere (UiB 1993) har ei avhandling belyst elevkunnskap om og -forståelse av historiefaglig vokabular. Fra UiTrh finner vi dessuten ei avhandling fra 1984 om Ivar Aasens grammatikkterminologi. Språkbruken til prester og pastorer, både akademikere og lekfolk, blir belyst i et knippe avhandlinger med fokus på både sjibboleter og mer allmenne tekstlingvistiske aspekt i prekener og andakter (UiO 1972, 1986, 1994; UiTrh 1978, 1982; UiB 1983, 1998).

Arbeidslivslederens spesielle språkbruk i medarbeidersamtaler, en etter måten ny språkbruksarena i vår kultur, slik den befinner seg i spenningsfeltet mellom høflighet, makt og dominans på den ene sida og dialog, læring og utvikling på den andre, er undersøkt i éi avhandling fra UiO (1997) og éi fra UiB (2005).

Politisk språkbruk, enten topp-politikerens individuelle eller partiers og bevegelsers institusjonelle, kom på nordistikk-avhandlingenes dagsorden med ei avhandling om syntaksaspekt i 1971 ved UiO, seinere med en argumentasjonsanalyse samme sted (1996), i 1982 ved UiTrh (Brundtlands språkbruk), i 1990 (partiprogrammas språkbruk) og 1999 (retoriske karakteristika ved partilederens språkbruk) ved UiB, i 2004 også ved HiA (spesifikt kvinnelig politikerspråkbruk).

Utover den ene avhandlinga om forsikringsfaglig språkbruk i lover og informasjonsbrosjyrer som alt er nevnt, har UiO bare éi annen avhandling om saksspesifikk fagspråkbruk av samtidsaktuell art, d.e. den som karakteriserer skjemaformering (1983). Samme tema behandles seinere også i ei avhandling fra UiB (1997). Det er UiB som særlig utmerker seg med noen nordistikkfaglige hovedfagsavhandlinger om synkront orienterte fagspråklige forhold i snever forstand. Det gjelder tidligst anglisismene i norske oljearbeideres yrkesspråkbruk (1983), dernest (1988) terminologi og begrep på mikromaskinområdet, også den med tematisering av anglisismer, og – samme år og på samme måte – brannvernsterminologi i oljeindustrien. I 2005 tar ei avhandling samme sted for seg grammatikalisering i revisjonsfagspråket. Tromsø-avhandlinga (2004) om flyteknisk terminologi er alt nevnt.

Sammenfattende kan vi etter dette si at de nordistikkfaglige hovedfagsavhandlingene om fagspråklige forhold begynner (etter første verdenskrig) som fagspråkstudier i snever forstand, med leksikalske og terminologiske studier i tradisjonell, lokalt primærnæringsstilknytt fag- og yrkesutøving, slik de på den måten kan forankres i det overordna nasjonsbyggingsprosjektet som nordistikken var en del av fullt og helt fram til 1970-tallet; og slike studier fant noen interessante ennå langt opp i 1980-åra. Fra 1970-tallet av kom likevel langt flere fagspråk-studier i vid forstand til å ta over for denne eldre avhandlingstypen med ofte, om enn ikke bare, ideologikritiske studier av språk og språkbruk knytt til fag- og yrkeskategorier som utøver eller har potensiale for utøving av makt og dominans over "folk flest". Slik kunne de knyttes til en praktisk utnyttbar, sosialpolitisk nytteverdi i samtida. Men fagspråk-studier i snever forstand er likevel til en viss grad opprettholdt etter 1970 og opp mot vår tid uten noen synlig nasjonsbyggingstilknytning. Både de av dem som tematiserer anglisismebruk i data- og oljeindustrien, og som i hovedsak er sprunget ut av UiBs nordistikkfaglige miljø, og de lov-/rettsspråklige og journalistikkpråklige studiene som tematiserer samtidig nynorskbruk spesielt, kan likevel forstås i forlengelsen av det tradisjonelle nordistikkfaglige nasjonsbyggingsprosjektet. Men de må også kunne forstås som del av den samtidsretta interessa for flerspråklighet som fra 1970-tallet av slo inn i det norske nordistikkfaget, liksom i mange andre humanvitenskapelige fag.

6 Flerspråklighet

Også nordistikkfaglige hovedfagsavhandlinger om møter og samgang mellom to eller flere språk inngikk før 1970 med ytterst få unntak i fagets overordna nasjonsbyggingsfunksjon og dreier seg om noen få temakretser.

Påpeking av norvagismer i danske skjønn- og saklitterære tekster fra Norges fellestid med Danmark og i Norge etter 1814 så lenge "det almindelige Bogsprog" i Norge forblei dansk, er tema for tretten avhandlinger ved UiO, tolv av dem fra perioden 1908–1959 (1908, 1935–1938, 1941, 1950–1959), den trettende en etterslenger fra 1984. Ei avhandling fra 1957 om antidanskhet respektive danomani i Norge på 1830-tallet knytter seg nært til dette temaet. Bare UiO har avhandlinger med slik tematikk.

Den andre store temakretsen i de eldre avhandlingene finner vi derimot ved UiTrh òg. Den er norrønfilologisk, oppstod på 1930- og 1940-tallet, men holdt seg, i motsetning til den førstnevnte temakretsen, aktuell helt opp mot vår tid. Den gjelder dels latinismer i tekster som er omsatt fra latin til norrønt, latininnflytelse i originalskrevne norrøne middelalderlige kirkeskrifter og mellomnedertysk leksikalsk innflytelse på mellomnorsk – i alt sju avhandlinger fra UiO (1932, 1966–1968, 1975). Et fellesnordisk forskingsprosjekt fra slutten av 1990-tallet har tatt opp til ny vurdering den mellomnedertyske innflytelsen på utviklinga av de nordiske språka, og ei avhandling ved UiTø i 2000 ser nærmere på mellomnedertysk påvirkning på nordnorske dialekter spesielt. Ei Oslo-avhandling fra 1999 kaster lys over bruken av norrønt mål respektive latin i to sentrale kirker i Oslo 1200–1350. – Dels gjelder denne temakretsen avveiiinger av gammel-islandske og gammelnorske innslag i norrøne tekster for å kunne heimfeste dem rett (i alt fem avhandlinger fra UiO 1948, 1983, 1997 og UiTrh 1975, 1982).

Ei avhandling fra 1939 tar opp finske respektive norske tilganger til stedsnavn i Grue Finnskog. Temaet tas opp igjen i ei ny avhandling fra UiO nesten 60 år etter (1997). Mellom de to ligger noen omfattende djupestudier av mer veletablerte forskere (Iversen 1959; Mägiste 1966–1970; Eskeland 1994) om akkurat det emnet, som i tillegg til sine navnetolkinger reflekterer et skifte i holdning fra å tolke navna mest mulig som

oppåhøvelig norske til å akseptere den store innflytelsen fra de finske innvandreneres morsmål.

Ei avhandling fra 1940 om norrøne ja-verbs ulike utvikling i moderne dansk, færøysk, islandsk, norsk og svensk har synkront fokus, liksom ei annen fra UiO i 1965 om fremmedord i samtidig færøysk og islandsk. Året før (1964) finner vi den første flerspråklighetstematikken i nordistikkavhandlinger fra UiB med en studie av nederlandske ord og uttrykk i norsk.

Etter 1970 fins nok stadig noen avhandlinger av det siste slaget, især om behandlinga av fremmedord i norsk ortografi (UiO 1972). Etter noen år rundt tusenårsskiftet med stor offentlig debatt om norvagisering av fremmedord finner vi to avhandlinger om det ved UiO, dels språkpolitisk, dels datateknologisk orientert (2001, 2002), dessuten ei ved NTNU om anglisismar i unge trønderes språkbruk (2001) og ei fra UiTø i 2001 om gjennomslaget for Norsk språkråds norvagiseringsvedtak i 1996. Ei fjerde avhandling på samme tid (UiO 2003) undersøker østnorsk ungdoms holdning til engelske importord i norsk. Omfanget og arten av anglisismar i norsk språkbruk er ellers blitt belyst i mange hovedfagsavhandlinger og éi doktoravhandling i engelsk ved UiO i nyere tid.

På 1970-tallet kom de første kontrastive grammatikkstudiene, den første i 1972 om norsk-engelsk kontrastiv fonologi, to år etter (1974) en som kontrasterer norsk og dansk syntaks og i 1975 en som belyser norsk vs. svensk syntaks. Ei magistergradsavhandling fra UiB i 1976 drøfter gammelnordisk brytning i lys av det tilsvarende fonologiske forholdet i gammelengelsk.

Så langt ser vi at nordistikkfaglig flerspråklighetstemativering i de norske hovedfagsavhandlingene i all hovedsak dreier seg om møte og samgang mellom eller påvirkning fra eller på ulike språk, og at det er ulike systemaspekt ved språket sjøl som står i fokus. I språklæringsammenheng var kontrastive studier et for lengst tilbakelagt stadium på 1970-tallet. Da en først hadde innsett at språklæringsvansker ikke nødvendigvis låg i forskjellene mellom språkkinnlærernes første- og andrespråk, var kontrastive studier i den sammenhengen blitt etterfulgt av feilstudier, som i sin tur (etter bl.a. Selinker 1972)

skulle komme til å erstattes av mellomspråksstudier. Noen system-kontrasterende nordstikkavhandlinger forekommer imidlertid også etter 1980, således ei om thai-norsk og ei om norsk-kantonesisk kontrastiv fonologi (UiO 1985; UiB 1985), ei om innvandrerspråklig påvirkning på norsk primærspråklig ungdomsspråkbruk (UiO 1995), to om norsk-russisk kontrastiv verbsemantikk generelt respektive aspektualitet spesielt (NTNU 1996; UiB 1999), ei som jamfører litauiske og norske grammatiske uttrykk for tid (UiO 1998), og ei som kontrasterer nominalfraser i norsk som henholdsvis andre- og førstespråk (NTNU 2006). Men disse nyere kontrastive studiene må kunne ses i lys av den generative styrings- og bindingsteorien, som Noam Chomsky lanserte i 1981, og som reaktualiserte kontrastive språkbeskrivelser primært som bidrag til universell grammatikkforståelse, men òg gjennom sine parameterbeskrivelser som instrument for forståelse av andrespråklæring og for utprøving eller utvikling av andrespråklæringsteori (jf. Selinker 1981). Komparativ på et annet nivå er en studie fra UiB i 1994 som jamfører nynorsk, frisisk og færøysk språkpolitikk med fokus på nasjonalistisk motivert målreising.

Fra og med 1980 kom imidlertid flerspråklighetstematikken i all hovedsak til å springe ut av et dominerende språksosiolgisk eller fagdidaktisk engasjement.

Fagdidaktisk orientert er de 23 UiO-avhandlingene sia 1980, de 25 UiB-avhandlingene sia 1983, de 3 NTNU-avhandlingene (1995, 2003, 2006) og den ene UiTø-avhandlinga (1994) som handler om ulike aspekt av norsk som andrespråk i ulike fremmedspråklige innvandrergupper i Norge. (Jf. Golden, Kulbrandstad og Tenfjord 2007, som er en mer allmenn beskrivelse av norsk andrespråksforskning 1980–2005.) Flere av disse avhandlingene har helt opp til vår tid tatt for seg forhold som knytter seg spesielt til innlærernes førstespråk – arabisk, estisk, farsi, finsk, fransk, panjabi, russisk, tyrkisk, spansk, tysk, urdu, vietnamesisk o.a. Det er elever med langt over 100 forskjellige morsmål i norsk skole nå, og det er neppe tvil om at det er de aktuelle praktisk-pedagogiske utfordringene Norge har stått overfor fra 1970-tallet av, som har motivert de mange andrespråksstudiene. Konsentrasjonen av dem ved de to sørligste universiteta reflekterer nok også innvandrernes dominerende bosetning i landet, enda de i dag er å finne i alle landsdeler. Mens spesielle innlæringsproblem og -veger knytt til spesifikke

førstespråksbrukere, i regelen konsentrert om forskjellige språklige aspekt og/eller utviklingssteg i innlærernes norske mellomspråk, synes å dominere blant de tidligste av andrespråksstudiene, enda de har fortsatt å være aktuelle til denne dag, ser det ut til at flere avhandlinger etter hvert har tatt opp mer allmenne sider ved andrespråklæring, metode-/teoriutvikling og -evaluering så vel som fagplanevaluering. Avhandlingene er mest punktnedslag, men rapporterer også fra longitudinelle studier, de handler om alle slags språklige system- og bruksaspekt hos voksne så vel som hos barn og unge, hos avanserte innlærere så vel som hos begynnere, inkludert alfabetisering av andrespråklige uten noen eller synderlig morsmålsspråklig utdanning. De andrespråkliges mer avanserte lese- og skriveferdighetsutvikling er et aspekt som er kommet opp i relativt nyere tid, særlig ved UiO, som har samarbeidd med ekspertise på akkurat dét ved den nærliggende Høgskolen i Hedmark (Hamar/Elverum). Studier av vietnameseres norske andrespråk og av særlige teoretiske spørsmål har et tyngdepunkt ved UiB, mens de få avhandlingene i emnet ved NTNU handler om spesielle andrespråklæringsaspekt som er knytt til dialektbruk og uttaleaspekt. Det reflekterer både de to sørligere universitetas forholdsvis store og veletablerte andrespråksfaglige universitetsmiljø, men også NTNUs særlige spisskompetanse i spørsmål som gjelder uttale og variasjonell talemålsforståelse, enda ei avhandling fra UiB (2001) også drøfter et slikt aspekt (tonem-læring).

I ei særstilling står ei avhandling om ulike mønster i mor-barn-dialoger alt etter om barnet er blindt eller seende (UiTrh 1990), og ei annen om adoptivbarns dialoger med mor (en norsk-kinesisk kasusstudie; UiB 2001).

Mer *allment språksosiologiske* er avhandlinger som belyser den mer eller mindre asymmetriske sameksistensen av og samgangen mellom norsk og et eller flere andre språk i Norge, særlig de endogene minoritetsspråka, og deres brukere. Den største og mest djuprøtte språkminoriteten i Norge er som kjent samisk, dernest finsk/kvensk. Deres dominerende nordlige tilhold i Norge kunne en vente gav seg utslag i mange flerspråklighetsavhandlinger også i nordstikkfaget ved UiTø, men det er ikke tilfelle, og det henger uten tvil sammen med at Norges nordligste universitet har egne fagmiljø for samisk- og finskspråklige studier. Dessuten fins den samiske høgskolen i

Kautokeino. De tidligste flerspråklighetsavhandlingene ved UiTøs nordistikkavdeling kom i 1988 og 1989 og gjelder språkvalg/-bruk og -forståelse respektive navnelån i den finskætta lokalbefolkninga i Skibotn og Kvenangbotn. Seinere (1996) har ei avhandling tatt opp samiske substrat i norsk syntaks i et nordnorsk lokalsamfunn. Ved UiTrh forelå det derimot ei nordistikkavhandling om norsk-samisk språkblanding i Porsanger, særlig i preposisjonsbruken, alt i 1976, samme år likens ei annen om verbformer i Vadsø bymål, som tematiserer bl.a. interferens fra finsk i bestemte sammenhenger. Den sørlige samekulturen på den trøndske Fosenhalvøya er belyst i ei avhandling samme sted fra 1985. Jeg har alt nevnt to UiO-avhandlinger fra 1939 og 1997 som belyser det norsk-finske språkmøtet i sørnorske Grue Finnskog, slik det avtegnes i lokal navneskikk. I 1998 kom ei UiO-avhandling som drøfter norske og samiske tilganger til stedsnavn. Fire år før (1994) var det kommet ei avhandling samme sted som drøfter personnavnskikker i det samisk-kvensk-norske lokalsamfunnet i Lyngen i Nord-Troms, dessuten ei annen som tar opp flerspråklighet og skole i Finnmark mer generelt – et tema som tidligere er blitt grundig behandla i skolehistorikeren Helge Dahls doktoravhandling fra 1957. Dahl hadde for øvrig nordistikkfaglig hovedfag (1946) før han blei pedagog. I tillegg til de avhandlingene jeg nettopp har nevnt, og som i hovedsak har en overordna flerspråklighetstematikk, vil en i større eller mindre grad kunne finne inndraging av mulig interferens fra samisk og/eller finsk også i andre, både eldre og nyere hovedfagsavhandlinger som gjelder nordlig norsk.

Norske onomastiske flerspråklighetsstudier har vanskelig kunnet unngå å omfatte nordiske navn i det franske Normandie (UiO 1994) og på de skotske Orknøyene (NTNU 1996). Ved UiTø blei det ellers i 2001 og 2003 lagt fram to avhandlinger som kaster lys over personnavn i tospråklige familier i Tromsø generelt respektive personnavn i norsk-slaviske (især -polske) familier spesielt.

Ved NTNU er også trøndsk dialektbruk blant etterkommere av norske innvandrere i Amerika, både kodeskifte- og interferensforhold, gjort til gjenstand for undersøking i ei avhandling fra 1990; og flerspråklig kontakt i trøndsk og sørnorsk gruveindustriell sammenheng er belyst i en studie av gruveavn (2001).

Norsk-samisk *kodeveksling* er beskrevet og drøfta i ei ganske ny UiO-avhandling (2000), samme år som ei annen avhandling samme sted tar opp norsk-islandsk kodeveksling. Ved UiB tar ei avhandling fra 1991, liksom ei annen fra NTNU i 2003, opp vietnamesiske innvandreres veksling mellom norsk og vietnamesisk i Norge, mens ei annen fra 2000 beskriver bruken av norsk ved den norske skolen i Addis Abeba. Under omtalen av fagspråklige avhandlinger har jeg nevnt noen som drøfter bruken av anglismer i gitte yrkessammenhenger (i data- og oljeindustrien). Det fins også nyere avhandlinger som tar opp bruken av engelsk som mer enn spredte fag- eller allmennspråklige innlån i norsk, altså som full engelsk-norsk kodeveksling i bestemte domener, således i et trøndsk skolemiljø, i bestemte norske konsern og som akademikerspråk, med fare for domenetap for norsken (UiTrh 2001, 2003). Til en slik tematikk hører også ei avhandling fra UiO i 2002 om utviklinga av identitet, især kjønnsidentitet, hos unge i flerspråklige skolemiljø, et tema som er fulgt opp i 2006 samme sted med en særstudie av språklige tabuoverskridelser hos innvandrerjenter i så måte. Den siste grenser også til en annen flerspråklighetstematikk, nemlig den som tar for seg varierende krysskulturelle utføringar av gitte språkhandlinger, f.eks. ei fra UiB i 1997 om det å avslå en invitasjon. – Kodevekslingsforhold er i nyere tid tatt opp i norrønfilologiske avhandlinger òg. Jeg har alt nevnt ei fra UiO i 1999 som kaster lys over bruken av norrønt mål respektive latin i to sentrale kirker i Oslo 1200–1350. Ved UiTø beskriver ei annen avhandling fra samme år latin-norsk kodeveksling i tospråklige bispebrev før 1350.

Det nordiskspråklige fellesskapet vises påfallende nok oppmerksomhet, utover de spredte studiene av morfologiske og syntaktiske ulikheter i dansk, norsk og svensk som alt er nevnt i andre sammenhenger, i bare noen få norske nordistikkavhandlinger med synkront perspektiv. Ved UiB finner vi bare éi avhandling med slik tematikk. Den kom i 1992 og gjelder utvikling av skandinavisk grannespråksforståing gjennom fjernsynsprogram. Ved UiO, skjønt skrevet ved Høgskolen i Agder, finner vi først ei avhandling fra 1995 om varierende holdninger til rettskrivingsvariasjon i dansk, norsk og svensk skriftspråksnormering, så ei i 1998 som jamfører språknemndenes rådgivingstjeneste i de samme landa, og endelig ei tredje fra 2000 som beskriver læreplanene for grannespråksundervisning i de skandinaviske landa slik de faktisk blir praktisert i grunnskoler nord, sør, øst og vest i hvert land. Ei fjerde, om utvikling av grannespråks-

forståelse i nordisk turistnærings interne yrkesopplæringskurs, er under arbeid nå. Den eneste nordistikkfaglige hovedfagsavhandlinga i Norge som handler om reint finlands-svenske forhold, blei levert ved UiO i 2001 og presenterer en empirisk studie av holdninger til svensk i finske skoler ved tusenårsskiftet. – Det kan se ut til at det politiske fokuset i Norden i seinere år på det tradisjonelle, men i øyeblikket utsatte språkfelleskapet vårt, kaster av seg noen frukter også i form av norske nordistikk-avhandlinger om temaet. Jeg venter at det kommer enda flere, særlig ved universiteta i Bergen og Oslo, som har vært norske ankerfester for det nordiske engasjementet på dette saksfeltet.

I Norge står dialektene og dialektbruk høgt i de flestes bevissthet, og det er et sentralt tema i all norsk nordistikk, både historisk og i samtidsperspektiv. Beskrivelser av ulike dialekter er uten sammenlikning den tallrikeste kategorien nordistikk-språklige hovedfagsavhandlinger i Norge gjennom hele det siste hundreåret; men slike hører i seg sjøl ikke heime i denne sammenhengen og verken skal eller kan presenteres her. Med økende demografisk mobilitet i nyere tid og med sosiolingvistikkenes fokus på enkelt-individens sosiodialektale akkomodasjonsevne og -praksis fra slutten av 1970-tallet av, er det imidlertid kommet opp et knippe avhandlinger som belyser nettopp flerdialektalisme og flerdialektal akkomodasjonsevne i sammenheng med spørsmålet om den enkeltes identitet og om talespråklig formvariasjon i spenninga mellom geografisk og sosialt opphav og personlig intensjonalitet. Dét er grunnleggende språkbruksbestemmende forhold som flerspråklig og flerdialektal praksis deler, så jeg finner det rimelig å nevne også slike nordistikkfaglige hovedfagsavhandlinger om flerdialektalisme her.

Den første leverte den nylig pensjonerte norsklektoren ved Uppsala universitet gjennom nesten 30 år, Olaug Rekdal, alt i 1971 ved UiO. Den har nesten fått kultstatus for yngre sosiodialektologer med slik interesse i Norge. Ved hovedstadsuniversitetet finner vi oppfølgere i 1984, 1995 og 2000, ved UiB i 2002, 2003 og 2005, foregrepet av en særstudie i 1999 av flerdialektal akkomodasjon ved en internatskole for blinde. Ei rekke mer systemfokuserte UiB-avhandlinger av tradisjonell dialektologisk art sia siste del av 1960-tallet, som handler om dialektale generasjonsskilnader, hører ikke heime i denne

sammenhengen. Ved NTNU dukker flerdialektalisme og dialektakkommodasjon opp som tema først i 1995, men da til gjengjeld i hele fire avhandlinger. Den drivende krafta bak dem er uten tvil Brit Mæhlum, som var blitt tilsatt som professor der få år før, og som seinere har vært et kraftsentrum i Norge for studier av individuelt orientert sosio-dialektologi. Belysninga av en østnorsk dialektenklave i Tverrelvdalen i Alta skiller seg fra de samtidige avhandlingene om dialektakkommodasjon ved utflytting, dialekt-nivellering hos barn av tilsatte i Forsvaret (som stadig beordres til nye steder) og flerdialektale holdninger og stereotypier. I 1998 kom enda ei avhandling av samme slag med det nordøsterdalske tettstedet Tynset i sentrum for oppmerksomheta, året deretter ei om kodeveksling ved bidialektalisme. UiTø har ingen slike avhandlinger, men Høgskolen i Agder har ei om identitetsrealisering hos bidialektale (2005).

En særnorsk variant av disse studiene av flerdialektalisme er studier av en tilsvarende variasjon i skrevet norsk. Som kjent fins det i Norge to hovedvarieteteter av skrevet norsk, bokmål og nynorsk, og innafor hver av disse varietetene kan skriverne velge mellom ei rekke varianter på ortografisk og morfologisk nivå, stundom karakterisert som henholdsvis radikalt og konservativt/moderat bokmål og nynorsk, enda enhver står fritt til å kombinere rettskrivingsvariantene i overensstemmelse med eget dialektalt system eller etter eget forgodtbefinnende. Både de to hovedvarietetene og de ulike variantene og variantkombinasjonene innafor dem har sterkt varierende anerkjennelse og status i forskjellige deler av samfunnet og av landet, og den berømte/berykta norske språkstriden gjelder i hovedsak deres sosiale markerthet og bruksrom. Samlivet og vekslinga mellom dem vises oppmerksomhet i en del nyere fagdidaktiske hovedfagsavhandlinger om ulike elevgruppers, læreres og utdanningsinstitusjoners bruk av og holdninger til de respektive varietetene og variantene. De dukker først opp i Trondheim, som kan vise til fem avhandlinger fra hhv. 1983, 1986 og 1995, dernest ved UiTø, som har tre fra hhv. 1985, 1988 og 2005, så UiB med tre tilsvarende fra 1993, 1999, 2001, UiO med fire fra 1997, 1998 og 1999 og HiA med éi fra 1998; to andre som blei skrevet der, blei levert ved UiO i 1995.

Kollektivt orienterte og i regelen språkhistorisk anlagte avhandlinger om slike aspekt av striden i Norge mellom dansk og norsk på 1800-tallet og, deretter, norsk

riksmål/bokmål og landsmål/nynorsk, som flerspråklighetsgransking generelt ville gjenkjenne som relevante for sitt fagfelt – om bruken av og bruksrommet for de ulike alternativa i et stort spekter av mediale og sosiale sammenhenger, lover og andre institusjonelle føringer, agitasjonsformer, maktbruk og -misbruk osv. – fins det rimeligvis en god del av, men jeg kan ikke gå inn på temavariasjonene i dem her og nå. Den første blei levert ved UiO i 1920, og deretter finner vi oppunder 50 slike avhandlinger der, et tjuetalls ved UiB, 8–10 ved UiTrh. og fire ved UiTø.

Et helt annet flerspråklighetsaspekt enn de som finnes i hovedfagsavhandlingenes tematikk, er bruken av andre språk enn norsk som avhandlingsspråk. Bare ved UiB finner vi det, i ei avhandling på islandsk fra 2001. Med de nye EU-kompatible mastergradsavhandlingene kan vi trulig rekne med at flere ikke-norskspråklige kommer til Norge for å studere nordistikk-emner og vil skrive om slike på sine egne språk. Ved UiB er det alt levert to slike, på tysk, i henholdsvis 2004 og 2005.

La det til slutt være nevnt – som et frampek om hva nye, unge studenter nå synes å finne mest interessant også i nordistikkfaglig sammenheng – at ulike slags flerspråklighets-tema inntar en dominant plass blant de språklige mastergradsavhandlingene som er levert etter 2003, noen fagdidaktisk i tilknytning til norsk som andrespråk i Norge, andre reint grammatikkfaglig kontrasterende, atter andre språksosnologisk om domenetap til engelsk, om språklig identitet og etnisitet og, i ett tilfelle, om revitalisering av (sør-)samisk i Norge. Bare éi mastergradsavhandling gjelder så langt omsettingsspørsmål.

7 Omsetting

Noen av avhandlingene om flerspråklighetsforhold har affinitet til omsettingsspørsmål. Slike spørsmål utgjør ellers ingen stor temagruppe i de norske nordistikkavhandlingene, enda sjølstendige studieforløp i omsettingsteori og -praksis ikke er blitt etablert ved norske universitet og høyskoler før i nyere tid – først ved Høgskolen i Agder i 1975, ved UiO ikke før i 2003. Ved HiA har omsettingsstudiene ikke kasta av seg en eneste hovedfagsavhandling i nordisk språkvitenskap til nå. Det er heller ikke levert noen ved

UiTø. Ved UiO er det levert i alt 21 slike avhandlinger sia den første i 1920, ved UiB i alt ti og ved UiTrh/NTNU fire.

Også de eldste av dem inngår i det norske nordistikkfagets nasjonsbyggingsfunksjon, idet de fram til 1970-tallet legger fram studier av omsetninger til norrønt, hovedsakelig fra latin, i færre tilfeller til nynorsk, enten fra dansk/norsk riksmål eller direkte fra norrønt, i ett tilfelle også Stavanger-lagmannen Laurends Hanssøns 1500-talls sagaomsetting til dansk. Studiene av omsetninger til norrønt fokuserer i regelen på lånordsproblematikk og på avveininger av om omsettinga er utført av en islending eller en nordmann. De som gjelder omsetninger til nynorsk og til dansk, ser særlig på ortografi, morfologi og syntaks. Det gjelder således alle de elleve omsetningsstudiene ved UiO (1920, 1932, 1934, 1940, 1948, 1954, 1960, 1965) og den ene (1960) ved UiB før 1970. I samme kategori kommer også den første omsetningsstudien ved UiTrH (i 1971), som jamfører tre kjente omsetteres omsetninger fra norrønt til moderne norsk (Jacob Aall, Gustav Storm og Anne Holtsmark). Norrønfilologiske studier av omsetninger fra latin forekommer ellers sporadisk etter 1970 òg, således ved UiO i 1972, 1976 og 1991, ved UiB i 1976 og ved UiTrh i 1977 og 2000. Flere av dem har et annet fokus enn de fleste eldre, idet de er opptatt enten av syntaksforhold (UiB 1976; UiTrh 1977) eller av omsetningsstrategier/-teknikk (UiO 1976; NTNU 2000), skjønt éi avhandling ved UiO alt i 1960 også gjelder omsettingsteknikk. Ei UiB-avhandling fra 2001 gjelder omsetting til norrønt fra gammel fransk. Ei tekstkritisk vurdering av Laurends Hanssøns sagaomsetting til dansk (se ovafor) er også å finne ved UiB (1999).

Om den norrønfilologiske interessa for omsetting ikke gjelder sagaomsetninger eller omsetting av høvisk middelalderlitteratur, gjelder den bibelomsetninger og omsetting av annen religiøs litteratur i middelalderen.

Bibelomsetningsstudier dominerer også i de avhandlingene som har et tilnærma synkront perspektiv. Enten er de allmenne beskrivelser og vurderinger av ei bestemt bibelomsetting, jamføringer av eldre og yngre respektive ulike samtidige bibelomsetninger innafor samme norske målform eller jamføringer av riksmåls- og landsmålsomsetninger av samme bibeltekster (seks ved UiO i 1920, 1973, 1979, 1980,

1986; fire ved UiB i 1960, 1976, 1990, 1998), og de fokuserer spesielt på syntaktiske og stilistiske aspekt.

Ved UiTrh belyser ellers ei avhandling fra 1976 syntaksen, især passivbruk, i ei gymnaslærebok som er omsatt fra bokmål til nynorsk; og ei avhandling fra UiB i 1984 vier seg til omsetting av barne- og ungdomslitteratur til nynorsk 1850–1915. Begge lar seg innpasse i nordistikkfagets nasjonsbyggende funksjon.

Spredte avhandlinger gjelder omsetting mellom norsk og andre språk i samtida: Ei tar opp særskilte vansker, især stilproblem, i omsetting fra islandsk til moderne norsk (UiO 1986); ei annen drøfter tekstgrammatiske utfordringer i skjønnlitterære omsetninger fra tysk til norsk (UiB 1994); ei tredje ditto, med særlig fokus på modalpartikler, i omsetninger fra norsk til italiensk (UiO 2003). Bare éi avhandling tar opp reint omsetnings-teoretiske spørsmål med tilvising til relevant praksis (UiB 1984).

8 Oppsummering og avslutning

Med dette er jeg ved vegs ende i denne forelesninga. De norske nordistikkfaglige hovedfagsavhandlingene reflekterer ei utvikling for det faget fra, hovedsakelig gjennom diakront orienterte språk- og litteraturstudier, å være en sentral aktør i den unge staten Norges utdanning av nye generasjoner til norsk-nasjonal identitet og bevissthet, til – fra og med 1970-tallet – å åpne opp for internasjonale impulser og orienteringer mot nye, hovedsakelig synkront orienterte studier, og det – i det språkvitenskapelige – av språkbruk mer enn av språkstruktur, dessuten for nære, især ulike slags sosialpolitiske og ikke minst fagdidaktiske nytteformål, og i stadig mer individorientert grad, mot slutten av 1900-tallet i økende grad knytt til problematiseringer av både individuell og sosial identitet. De temakretsene VAKKI-symposiet er særlig opptatt av – fagspråk, flerspråklighet og omsetting – representerer ingen unntak i så måte.

Referanser

- Chomsky, N. (1981). *Lectures on government and binding*. Studies in Generative Grammar 9. Dordrecht: Foris.
- Collett, J. P. (1999). *Historien om Universitetet i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dahl, H. (1957). *Språkpolitikk og skolestell i Finnmark 1814–1905*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eskeland, T. (1994). *Fra Diggasborrå til Diggasbekken. Finske stedsnavn på de norske finnskogene*. Avhandling for graden dr.art. Oslo: Institutt for østeuropeiske og orientalske studier, Universitetet i Oslo.
- Golden, A., L. I. Kulbrandsstad & K. Tenfjord (2007). Norsk andrespråksforskning – utviklingslinjer fra 1980 til 2005. *Nordand* 2: 1, 5–41.
- Haavind, H. (1984). Åse Gruda Skard – psykologiens mor i Norge. I: *Kvinner i psykologien. Portrett av ni pionerer*, 181–202. Red. S. Gullestad & A.L. von der Lippe. Oslo, Bergen, Stavanger, Tromsø: Universitetsforlaget.
- Iversen, R. (1959). *Finsk på norsk grunn. Relikt-studier*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Skrifter 1958:6. Trondheim: Universitetsforlaget / I kommisjon hos F. Bruns Bokhandel.
- Myking, I. (2006). Etter sju feite, kommer sju magre... *Forskerforum* 38: 10, 6–7.
- Mägiste, J. (1966–1970). *Värmlandsfinska ortnamn I–III*. Societas Scientiarum Fennica. Commentationes Humanarum Litterarum. Tomus XXXV. Nr. 1–3. Helsingfors.
- Ording, F. & E. Boyesen. (1968). *Pedagogikkens historie*. Ny, ajourført utgave ved Wilhelm Aarek, 5. opplag. Oslo: J. W. Cappelens forlag.
- Rekdal, A. M. (2006). Framtidas norsklærer. Fra filologi til fagdidaktikk. Universitetets og skolens norskfag gjennom 100 år. *Norsklæraren* 30: 3, 30–38.
- Rekdal, O. (1971). *Modifisert dialekt. En undersøkelse av to språkvarianter hos innflyttere i Oslo*. Hovedfagsavhandling. Oslo: Institutt for nordisk språk og litteratur, Universitetet i Oslo.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics* 10: 3, 209–231.
- Selinker, L. (1981). A brief re-appraisal of contrastive linguistics. I: *Theoretical Issues in Contrastive Linguistics*, 119–126. Red: J. Fisiak. Theoretical Issues in Linguistic Theory 12. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Wiggen, G. (2005). A sociolinguistic profile of the Nordic countries during the 19th century. I: *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*, 2, 1523–1538. Red. O. Bandle, K. Braunmüller, E. H. Jahr, A. Karker, H.-P. Neumann & U. Telemann. Berlin: Walter de Gruyter.
- Wiggen, G. U.a. *Hovedfagsavhandlinger i nordisk språk og litteratur ved norske universitet og høyskoler 1906–2007*. Oslo: Novus forlag.